

Stockholm 2007-05-21

Regeringen
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Oljekommissionens rapport ”På väg mot ett oljefritt Sverige”

Riksorganisationen Hela Sverige ska leva har inte beretts tillfälle att yttra sig över regeringskansliets rapport ”På väg mot ett oljefritt Sverige”, men vi vill ändå lämna följande mer allmänna synpunkter.

En viktig rapport

Rapporten är viktig och stakar ut början på nödvändiga och avgörande förändringar för att Sverige ska kunna klara kommande energiomställning. Analyserna och slutsatserna måste dock sättas in i ett större sammanhang och vidgas för att få relevans. De leder annars fel. Ett snävt fokus på energiproduktion såsom nu förespråkas kan mycket lätt leda till en hårdexploatering av existerande naturresurser, med förlust av biologisk mångfald och försvagning av lokala ekonomier som följd. Det ger en minskad hållbarhet av samhället som helhet.

Landsbygden har ingen synlig plats

Vi är förvånade och besvikna att rapporten inte sätter in de föreslagna förändringarna i ett landsbygdssammanhang.

Många av förslagen kommer att i allra högsta grad beröra landsbygden, och människor på landsbygden har kunskaper som kommer att vara viktiga bidrag i framtida lösningar. Dessutom är landsbygden organiserad i nätverk av olika samverkande strukturer och många landsbygdsbor har stor vana att samverka och tillsammans hitta nya lösningar vad gäller rent tekniska, men också institutionella innovationer. Dessa bidrag till en framtida omställning har rapporten utelämnat.

Förändrad omvärld

Vi är också förvånade över att kommissionen inte satt in energiomställningen i det sammanhang av förändringar av makrokarakter som sker i omvärlden.

- Vi menar att bedömningarna väsentligen grundar sig på tekniska faktorer. Men detta räcker inte. De förändringar samhället måste genomgå på grund av kombinationen energiomställning och klimatstörningar (Se rapporter från FN:s IPCC) kräver en bredare ansats där hela samhällets institutioner och hela organisation kommer att påverkas. Isolerade justeringar i existerande energisystem leder lätt fel.
- Vi menar också att bedömningarna i alltför hög grad grundar sig på en teknikoptimism, som kan leda till en falsk känsla av att ”det kommer att lösa sig”. Risken är överhängande

att den strategi som rapporten bygger på kan visa sig vara grundad på felaktiga premisser. Frågan vi nu hanterar är av sådan dignitet att man inte kan "lägga alla ägg i en korg". Framtiden är långt mer osäker än vad rapporten ger sken av, och det leder åter in på att frågan om samhällets institutioner och hur vi organiserar oss måste inkluderas i analyserna. SLU och KSLA gjorde år 2006, tillsammans, en utredning "Efter oljetoppen", med slutsatsen att ett ensamt fokus på tekniska lösningar, liknande den som Oljekommissionens rapport förespråkar, är ett högriskexperiment.

- Rapporten bygger vidare på icke uttalade antaganden om att Sverige kommer att kunna göra de föreslagna förändringarna i en värld som i stort sett inte förändras under tiden fram till år 2020. Detta trots att två av tre källor som rapporten grundar sig på menar att "peak oil" kommer att inträffa före 2020. När peak oil nås och en fortsatt ökande efterfrågan på olja inte kan mötas av en fortsatt ökande tillgång, förutspår många att oljepriserna kommer att stiga dramatiskt och också dra med sig andra energipriser. Vissa talar till och med om en kollaps av det finansiella systemet.
- Rapporten bygger också på antagandet att pågående klimatförändringar inte kommer att eskalera och förorsaka plötsliga politiska beslut om nödvändiga och dramatiska tvärstopp i nuvarande energikonsumtion. Rapporten bygger på att klimatförändringarna fortsätter lugnt och gradvis, vilket inte behöver stämma.
- Efter att rapporten gick i tryck har kritiken vuxit mot att mark i tropikerna används för bioenergiproduktion. Dels leder detta till mycket starkt ökande avskogning av regnskogar, vilket förstärker klimatstörningarna, dels leder det till att jord för matproduktion undandras från fattiga människor, vilket resulterar i ökad politisk spänning.

Dessa faktorer sammantaget gör att energiomställningen och slutsatserna i denna rapport måste sättas in i ett sammanhang där man ser på samhället i stort och med en ambition att stärka hela samhällets möjlighet att möta och stå emot kommande förändringar.

Ett samhälle i balans och med resiliens

Samhällets totala förmåga att buffra och stå emot icke önskade förändringar (resiliens) kommer att vara avgörande för hur vi klarar en omställning.

Målet bör inte bara vara att ställa om från olja till andra energislag utan att skapa en förmåga för samhället som helhet att stå emot oönskade förändringar. Omställningen från olja till andra energislag blir då en del i ett större sammanhang.

Landsbygden kommer att utgöra en mycket viktig pusselbit i den kommande omställningen, dels för att ställa om energiproduktion och konsumtion, dels – och i ännu större grad – för att stärka hela samhällets förmåga att stå emot icke önskade förändringar.

Landsbygden med sina resurser och de människor som bor där, utgör en viktig potential för kommande insatser för att möta förändringar. Under generationer har de samlat på sig en djup kunskap om de naturgivna resurserna och dessa resursers samspel med människor och samhälle.

Bo på landsbygden – minska transporterna

Det kommer inte att räcka med att effektivisera existerande transportflotta, man bör också eftersträva största möjliga minimering av transporter av produkter av olika slag. Produktion och distribution av bara mat kräver idag 14 procent av drivmedlen.

- Stimulera att produktion sker nära konsumenter. När- och lokalproducerat bör eftersträvas. Det finns redan många exempel på lokal småskalig livsmedelsproduktion, såsom i Holavedens Handelshus i Östergötland och Siljan Chark i Dalarna, som båda förädlar och saluför lokala råvaror.

- Stimulera och ge stöd så att människor bor och konsumerar nära resursbasen. Underlätta för människor att bo kvar på landsbygden och för att de som vill kan flytta dit.
- Stimulera, där så är möjligt och önskvärt, att fastigheter kan klyvas eller att fastighetsägare kan stycka av delar av sina fastigheter för att underlätta utflyttning till landsbygden och etablering av nya produktionsenheter.

Ökat deltagande

Det kommer att bli nödvändigt att många människor deltar för att söka nya lösningar och det kommer att krävas att många känner delaktighet. Det kommer att krävas ett större mått av underifrånperspektiv för att den kombinerade effekten av förändringar, framförallt klimatstörning och energibrist, ska kunna motverkas. Nya lösningar bygger på en kombination av nytänkande, effektivitet och demokrati.

- Stimulera och stöd lokal experimentlusta och att många människor dras in i arbetet att finna nya lösningar på en rad problem i samband med energibesparing och för att skapa ökad samhälllig resiliens. Det inbegriper både tekniskt nytänkande och nya former av samverkan och organisationsformer.
- Decentralisera beslutsfattande och sök samförvaltning eller lokal förvaltning av landsbygdens resurser. Det leder till stärkt lokalt handlingsutrymme och möjliggör för människor att samverka och tillsammans skapa nya lösningar av olika slag. Det stärker det så kallade sociala kapitalet.

Energiproduktion i existerande lokala system

Landsbygden producerar idag ett överskott av energi som gagnar hela samhället. Bioenergin och vattenkraften finns på landsbygden och där finns också möjligheterna att bygga ut vindkraften.

- Stimulera och stöd uppbyggnaden av vindkraften så att den sker i dialog och samförstånd med lokala utvecklingsgrupper, lokala företag och kommunerna.
- Styr så att den framtida driften av anläggningarna och vinsterna från verksamheten kommer lokalbefolkningen till del. I byn Fjällnäs utanför Tärnaby har bybor och samer gått samman för att bygga egna vindkraftverk. De vill påverka var verken ska stå, ta ansvar för att de fungerar och dra ekonomisk nytta av etableringen. Äppelbo, Kallbygden och Offerdal är andra exempel.

Använd den resurs som byarörelsen utgör

Byarörelsen har kunskaper om den specifika platsen och naturen, och utgör en mycket viktig resurs för hela samhällets omvandling och förändring för att kunna klara klimatförändringar och energiomställningar. På många håll inom byarörelsen arbetar man redan med en mängd småskaliga lösningar för att möta kommande förändringar och utvecklas till hållbara bygder. Det är lösningar av både rent teknisk karaktär och innovativa institutionella lösningar.

Byarörelsen består av ett nätverk mellan mer än 4 000 lokala grupper med över 100 000 personer direkt engagerade i bygdens utvecklingsarbete. De finns över hela landet och deras verksamhet berör mer än en tredjedel av Sveriges befolkning. De verkar i socialt överblickbara områden där människor funnit behov och möjligheter att samverka för att skapa förutsättningar för nyskapande och goda samhällen.

I runt 100 kommuner samarbetar de lokala grupperna i kommunbygderåd, i de flesta fall i nära samverkan med sina kommuner. På regional nivå samarbetar grupperna i länsbygderåd. De arbetar till största delen ideellt, är öppna för alla och fungerar i demokratisk anda. De svarar för den lokala

allmännyttan i bygden på samma sätt som en kommun arbetar för den kommunala allmännyttan på kommunal nivå. De vitaliserar demokratin och stärker ekonomin i hela Sverige. Det är vår fasta övertygelse att byarörelsen kan inta en tätposition i omställningen till ett hållbart samhälle.

Hela Sverige ska leva har drivit ett projekt, finansierat av Jordbruksverket, med namnet "Hållbara Bygder". Första fasen har avslutats. Lokala utvecklingsgrupper från 14 bygder deltagit. Kunskapsproduktion, både lokalt och inom forskarvärlden, har varit central och samverkan har skett med en rad forskare och projekt från främst SLU. Nu förbereds en ny fas med tyngdpunkt på spridning av de vunna erfarenheterna.

Karl-Erik Nilsson
Ordförande
Hela Sverige ska leva

Inez Abrahamzon
Vice ordförande

Staffan Bond
Verksamhetschef